

UDC 141.82(510)

HISTORY AND CURRENT TRENDS OF STUDYING THE PHILOSOPHY OF A. GRAMSCI IN CHINA

Viktor Kiktenko

DSc (Philosophy), Senior Researcher

A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine

4, Hrushevskoho Str., Kyiv, 01001, Ukraine

kiktenko@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0078-4285

This paper examines the perception of the political philosophy of the Italian Marxist Antonio Gramsci by Chinese scholars. It is shown that during the 1950s–1990s the conception of Antonio Gramsci's philosophy was formed in China in the context of the study of Western Marxism. It is pointed out that in the second half of the 1980s and in the 1990s, Chinese philosophers began to conduct deeper research of Western Marxism in general and Gramsci's theoretical heritage in particular, and the formation of Gramscian studies was started in China. The Italian Marxist's practical philosophy became the focus of attention, and his concepts of civil society, cultural hegemony, and other ideas started to be the subject of discussion in philosophy, political science, literary studies, party-building, etc. It is shown that the first serious contribution to the critical study of the Italian philosopher's heritage was made by Xu Chongwen, and due to the works of Yu Wujin such Gramscian terms as “cultural hegemony”, “civil society” and “organic intellectual” were widely spread among the Chinese Marxist philosophers. In the early twenty-first century, there were determined the significant changes in the study of Gramsci's philosophy in China, which were primarily due to the appearance of new translations into Chinese of the works of the Italian philosopher. At the same time, the main directions of Gramscian studies in China were formed: *the problem of Gramsci's ideological affiliation* (Pan Xihua, Bao Yi, He Ping, Wang Fengcai), *the theory of hegemony* (Tian Shigang, Zhan Jiang, Peng Guibing, Sun Jing, Liang Shufa, Zhou Fan, Hu Ailing, Yang Haifeng, Kang Xiaoguang, Liu Shilin, Wang Jin, He Lei, Zhou Xingjie, Pan Xihua, Sun Min, Ye Huizhen), *the civil society theory* (Li Dianlai, Yang Ping, Yang Renzhong, Shan Tiping), *the intellectual theory* (Yang Haifeng, Guo Meini, Hu Ailing, Pan Xihua, Yu Yifan). It is emphasized that Gramsci's hegemonic theory in combination with the ideas of structuralism, poststructuralism, orientalism, feminism, and other schools of thought have influenced the formation of literary theory in China. There were explored diverse research works in various scientific disciplines representing contemporary Gramscian studies in China.

Keywords: Antonio Gramsci, philosophy, China, Marxism, Gramscian Studies, hegemony, civil society, intellectuals

ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВИВЧЕННЯ ФІЛОСОФІЇ А. ГРАМШІ В КИТАЇ

В. О. Кіктенко

Політична філософія італійського марксиста Антоніо Грамші (1891–1937), як і західний марксизм загалом, викликає дедалі більше зацікавлення в китайських учених,

© 2022 V. Kiktenko; Published by the A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine on behalf of *The World of the Orient*. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

про що можна судити з відповідних наукових монографій, статей, конференцій¹. Зростання впливу ідей А. Грамші на сучасну китайську марксистську філософію, а також їхнє використання для забезпечення консолідації та лідерства Комуністичної партії Китаю визначають актуальність вивчення історії та сучасного стану грамшіанських досліджень у КНР. Зазначимо, що лише в кількох роботах були розглянуті окремі аспекти інтерпретації політичної філософії А. Грамші в Китаї. Зокрема, Лю Сінь подає короткий огляд історії рецепції філософії А. Грамші в Китаї [Liu Xin 2011]. Хуан Хейді Юй розглядає семантичні відмінності китайських перекладів терміна “гегемонія” з метою демонстрації ідеологічних розбіжностей у сучасних переробках грамшіанської думки в постмаоїстському Китаї [Huang Heidi Yu 2015]. Лінь Юечжоу аналізує стан та можливі перспективи грамшіанських досліджень у Китаї за останні два десятиліття [Lin Yuezhou 2022]. Метою цього дослідження є визначення особливостей рецепції та інтерпретації філософії А. Грамші в Китаї з методологічних позицій історико-філософської реконструкції та компаративного аналізу.

1. Формування сприйняття філософії А. Грамші в контексті вивчення західного марксизму в Китаї (1950-ті – 1990-ті рр.)

Перше знайомство китайських інтелектуалів з А. Грамші відбулося в 1957 р., коли в Пекіні вийшов переклад китайською мовою біографії італійського революціонера і теоретика марксизму, написаної Л. Ломбардо-Радиче [隆巴尔多—拉第斯 1957]. Однак недовгий період сприяння знайомству із західною думкою, пов’язаний із “кампанією ста квітів”², завершився в рік початку цієї кампанії, у 1957 р., і зовнішній світ для Китаю був закритий офіційною ортодоксією у формі маоїзму. До ідей А. Грамші в Китаї знову звернулися після завершення великої дискусії про практичний матеріалізм у 1979 р. Запропонований архітектором китайських реформ Ден Сяопіном концепт “соціалізму з китайською специфікою” визначив пошуки нових підходів до марксизму, відмінних від його механістичного і детерміністичного сприйняття. Це зумовило звернення наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр. китайських філософів до західного марксизму загалом і до теоретичної спадщини А. Грамші зокрема. Насамперед це стосується головних концепцій політичної філософії А. Грамші: “культурна гегемонія”, “практичний матеріалізм”, “філософія практики” та “громадянське суспільство”.

Важливим підготовчим етапом вивчення політичної філософії А. Грамші стала публікація перекладів китайською мовою в 1980–1990-ті рр. цілої низки його творів – це “Тюремні зошити” [葛兰西 1983], “Філософія практики” [葛兰西 1990], “Зібрання вибраних творів Грамші” [葛兰西 1992]. У цей час з’являються дослідження китайських учених філософії А. Грамші. Наприклад, монографія Мао Юньцзе “Грамші: політичний діяч, в’язень і теоретик” – це всеосяжний вступ у біографію та теорію італійського пролетарського революціонера та філософа [毛韵泽 1987]. Загалом первісна реакція китайських марксистів на праці А. Грамші була або нейтрально-позитивною, або байдужою. Однак поступово ситуація стала змінюватися, що загалом було зумовлено початком поглибленого вивчення західного марксизму в Китаї в другій половині 1980-х рр. та в 1990-х рр.

Перший серйозний внесок у вивчення спадщини італійського філософа було зроблено Сюй Чунвнем³, який спершу високо оцінював внесок А. Грамші у розвиток західного марксизму, що пов’язувалося ним насамперед із визначенням “монізму практики” та розмиттям кордонів між матеріалізмом та ідеалізмом. Однак пізніше Сюй Чунвень поставив під сумнів обґрунтованість інтерпретацій марксизму А. Грамші та визначив низку його суттєвих помилок: 1) К. Маркс ніколи не називав свою концепцію матеріалістичною і постійно використовував такі поняття, як “новий матеріалізм” та “практичний матеріалізм”, для позначення свого філософського

світогляду; 2) двозначне визначення матеріалізму та ідеалізму призвело до включення до марксизму класичної німецької філософії, сенсуалізму, філософії французького Просвітництва, гегельянства та виключення з цього переліку німецького філософа-матеріаліста Л. Феєрбаха; 3) помилкове розуміння практики як онтологічної основи марксизму, у якому “матерія” і “природа”, з одного боку, та “дух” і “несвідоме”, з другого, об’єднані в людській практиці; 4) немає необхідності розглядати матерію чи природу як первинну і таку, що існує незалежно, поза людською свідомістю; 5) твердження, що між ідеалізмом і матеріалізмом немає відмінності, явно суперечить ідеям Ф. Енгельса та В. І. Леніна. Загалом, Сюй Чунвень вважає, що філософія А. Грамші повністю відрізняється від філософії К. Маркса. Саме “монізм практики”, який є онтологічною основою філософії А. Грамші, привів італійського філософа до неправильного розуміння марксизму, що ґрунтується на матеріалізмі [徐崇温 1996].

Цей критичний підхід Сюй Чунвеня, який сам по собі був сформований під сильним впливом західної критики філософії А. Грамші, привів до більш уважного читання та розуміння китайськими інтелектуалами робіт італійського марксиста, а також до появи цілого напрямку грамшіанських досліджень у КНР. Представники цього напрямку спочатку були зосереджені на вивченні теорії ідеології А. Грамші та на впливі його вчення на марксизм у конкретних соціально-культурних та історичних умовах тієї чи іншої країни. Згодом інтерпретація Сюй Чунвеня була відкинута, а більшість китайських учених почали розглядати практичну філософію А. Грамші як ще одну теоретичну основу марксизму, особливо під час обговорення практичного матеріалізму та діалектичного матеріалізму. Один із провідних китайських дослідників західного марксизму Юй Уцзін⁴ сприяв введенню в широкий обіг серед китайських марксистських філософів таких грамшіанських термінів, як “культурна гегемонія”, “громадянське суспільство” та “органічний інтелектуал” [俞吾金 1993], що багато в чому було обумовлено необхідністю створення теоретичної основи для практичного здійснення Політики реформ та відкритості.

У 1990-ті рр. ідеї А. Грамші активно обговорювалися в марксистських школах та на філософських кафедрах провідних університетів Китаю. Для китайських студентів вивчення філософії А. Грамші та західний марксизм загалом стали здоровою альтернативою сталінським підручникам. У результаті політична філософія А. Грамші вплинула на формування поглядів багатьох нових лівих на статус-кво класової боротьби і на майбутнє революції в Китаї.

2. Розвиток постмарксистських грамшіанських досліджень у Китаї на початку XXI ст.

Значні зміни у вивченні філософії А. Грамші в Китаї відбулися на початку XXI ст., що було пов’язано з перенесенням уваги із західного марксизму на міжнародний комуністичний рух, із практичної філософії на теорію гегемонії, із суто теоретичних досліджень на аналіз соціальних проблем Китаю. Важливо, що в цей час значно збільшилася кількість перекладів китайською мовою праць А. Грамші. У 2008 р. було опубліковано книгу “Вогонь і троянди”, збірку листування А. Грамші з 1908-го до 1926 р. [葛兰西 2008b], яка у 2009 р. здобула 36-ту Міжнародну премію “Енріко Флаяно” в галузі італіаністики. Крім того, були перекладені китайською мовою такі твори, як “Про сучасну монархію” (переклад Чень Юе) [葛兰西 2006], “Вибрані праці А. Грамші” (за редакцією Лі Пенчена) [葛兰西 2008a], “Тюремні зошити” (переклад Цао Лейюя, Цзян Лі, Чжан Сяня) [葛兰西 2016] та “Посібник із читання Грамші” С. Джонса (переклад Сян Міна) [琼斯 2014]. Публікація цих перекладів, безумовно, допомогла поглибити вивчення теорії А. Грамші в китайських наукових колах, що насамперед стосується філософії, політології та теорії літератури. Крім

того, другим важливим аспектом стала більш істотна інституалізація грамшіанських досліджень у Китаї шляхом проведення в різних наукових та освітніх центрах відповідних семінарів, до участі у яких запрошуюються китайські та зарубіжні філософи.

2.1. Проблема ідейної належності А. Грамші

Спочатку А. Грамші в Китаї сприймався як засновник західного марксизму, але згодом його стали називати великим пролетарським революціонером та видатним теоретиком-марксистом. Отже, італійський марксист був включений до загальної канви історії міжнародного комуністичного руху. Зокрема, Пань Сіхуа⁵ розвиває ідеї, раніше висловлені західними вченими Н. Тоддом [Todd 1974], А. Дірліком [Dirlik 1983], Лю Каном [Liu Kang 1997], та зазначає, що ідеї партійного будівництва А. Грамші подібні до ідей Мао Цзедуна: вони не тільки підкреслюють авангардний характер партії, а й стверджують її масовий характер; освіта та самосвідомість є важливими засобами партійного будівництва, але водночас ідеї Мао Цзедуна більш практичні та конкретні [潘西华 2009].

Такої ж думки дотримується Бао Ї, який стверджує, що *спільним* в ідеологічних теоріях В. І. Леніна та А. Грамші є критика механістичних поглядів вульгарних матеріалістів Другого Інтернаціоналу, виділення активної ролі ідеології, нейтральне розуміння ідеології, а *відмінності* полягають у різному розумінні поля існування ідеології, філософської основи ідеології, ідеологічної гегемонії та шляхів формування ідеології. На основі порівняльного аналізу ідеологічних теорій В. І. Леніна та А. Грамші автор робить висновок про необхідність 1) правильного ставлення до “єретичних доктрин” у процесі розвитку марксизму; 2) усвідомлення великого значення ідеологічної роботи; 3) обстоювання ідеологічної безпеки країни; 4) здійснення партійного керівництва через ідеологічну роботу на політичному та культурному рівнях; 5) покладання не тільки на ідеологічну роботу, а й на виховання в масах здатності до самовиховання [包毅 2012]. Лі Дяньлай взагалі стверджує, що політична філософія А. Грамші є *третьім теоретичним підходом* до побудови марксистської політичної філософії поряд із британсько-американською та сучасною зарубіжною політичною філософією [李佃来 2012].

Деякі китайські вчені спираються на ідеї французького філософа-неомарксиста Л. Альтюссера (1918–1990) для розширення епістемологічних та методологічних досліджень філософії А. Грамші. Наприклад, на основі критики Л. Альтюссером грамшіанського історизму Хе Пін вказує на те, що вивчення “проблеми тотальності” в епістемологічному вимірі А. Грамші не тільки звільнило від традиційної суперечки між ідеалізмом і матеріалізмом, а й забезпечило зміну парадигми у вивченні всієї його філософії. Саме після робіт Л. Альтюссера постмарксистські мислителі у відповідь на його критику реконструювали філософію культури та філософію політики А. Грамші й сформували в такий спосіб сучасне неограмшіанство. Тому, стверджує Хе Пін, вивчення критики Л. Альтюссером філософії А. Грамші є найважливішим напрямом для китайських філософів-марксистів при переосмисленні та визначенні сучасного значення філософії А. Грамші [何萍 2012].

У такому ж ключі написана низка робіт, які стосуються більш конкретних питань. Ван Фенцай зазначає, що культурна гегемонія як основна концепція ідеологічної теорії А. Грамші є відправною точкою розвитку його ідей про політику та ідеологію; теорія культурної гегемонії, що ґрунтується на теорії громадянського суспільства, – унікальний внесок А. Грамші в західну марксистську теорію ідеології; філософія А. Грамші має важливий вплив на сучасну західну політичну філософію. Незважаючи на різне розуміння ідеології та взаємозв'язків між ідеологією та наукою, теорія ідеологічного державного апарату Л. Альтюссера є успадкуванням і розвитком теорії культурної гегемонії А. Грамші та певною мірою поглиблює марксистську теорію держави, що можна розглядати як творчий внесок Л. Альтюссера в західну марксистську теорію ідеології [王凤才 2012]. Своєю чергою Сунь Ісяо

фокусується на таких аспектах: розкриття історичистських імплікацій грамшанської марксистської філософії та переосмислення сучасного філософського повороту в марксистській філософії; розкриття історичистських епізодів, що поділяються ранніми західними марксистськими теоретиками; прояснення прихованої лінії дебатів між сцієнтизмом та історизмом у контексті історичного розвитку західного марксизму [孙宜晓 2013].

2.2. Теорія гегемонії

Успадкуванням та розвитком марксистської ідеології у філософії А. Грамші є теорія гегемонії. Китайські філософи-марксисты в 1980–1990-ті рр. були зосереджені на вивченні та впровадженні практичної філософії, що кардинально змінилося на початку ХХІ ст., коли фокус їхніх досліджень змістився на теорію гегемонії, у якій найбільшу увагу було приділено культурній гегемонії. Тянь Шиган⁶ першим заявив, що теорія гегемонії є визначним внеском А. Грамші в марксистську політичну доктрину і має величезне значення для політичної роботи не тільки на Заході, а й на Сході, включаючи Китай. Тянь Шиган переосмислює теорію гегемонії А. Грамші, який розширив розуміння держави в межах марксистської теорії, – держава є не лише органом примусу (*політичне суспільство*), а й органом виховання (*громадянське суспільство*) [田时纲 2001]. Цей підхід Тянь Шигана дав початок аналізу та критиці теорії гегемонії А. Грамші, якого китайський філософ піднімає у своєму дослідженні до статусу, рівного В. І. Леніну та марксизму-ленінізму.

Трохи пізніше Тянь Шиган поставив під питання правильність перекладу іншими мовами італійського слова “egemonia” як “гегемонія” (китайською це 霸权 *baquan*) на тій підставі, що 1) це не первісне його значення; 2) це принизливий термін у міжнародній політиці. Якщо проаналізувати зв’язок між цими термінами, то, на думку Тянь Шигана, “egemonia” більш правильно перекласти як “лідерство” (китайською це 领导权 *lingdao quan*), у якому відображається його позитивне значення [田时纲 2007]. З таким трактуванням погодилися Чжань Цзянь і Пен Гуйбін, які досліджують історичний процес трансформації та зміну конотації поняття “egemonia” А. Грамші й рекомендують китайській науковій спільноті використовувати переклад “лідерство” і відмовитися від “гегемонія” [展江, 彭桂兵 2011].

Шляхом порівняння теорії гегемонії А. Грамші з роботами Франкфуртської школи й теорією культурного імперіалізму⁷ Сунь Цзін аналізує реалії культурної гегемонії Заходу та створення культурної безпеки в Китаї в контексті теорій глобалізму та антиглобалізму [孙晶 2001]. Сунь Цзін стверджує, що ідеї К. Маркса про державу і теорія В. І. Леніна про революційну свідомість пролетаріату вплинули на формування теорії гегемонії А. Грамші. Успадкувавши ідеологічну спадщину цих класиків, теорія культурної гегемонії А. Грамші, на думку Сунь Цзіна, може вважатися оригінальною у двох моментах: 1) завдяки розширенню на буржуазію теорії гегемонії ця концепція стала важливою характеристикою класової боротьби загалом; 2) внесення до теорії гегемонії культурних, моральних та інтелектуальних чинників зробило пролетарську мораль та знання ядром гегемонії, а також гегемонія була визначена необхідною умовою для захоплення та утримання влади [孙晶 2002].

Лян Шуфа запропонував вивчати філософію практики А. Грамші в поєднанні з теорією гегемонії та стратегією позиційної війни⁸, яка має пряме практичне значення. Тобто він висловив пропозицію об’єднати теоретичні дослідження, що лежать в основі традиційної практичної філософії, з політико-філософськими наслідками ідеї гегемонії. Лян Шуфа також вважає, що в попередніх дослідженнях не було єдиного розуміння філософії практики А. Грамші, яку визначали лише як філософську основу його марксистської теорії [梁树发 2004].

Чжоу Фань стверджує, що постмарксизм і неограмшанство – це дві взаємопов’язані, але все-таки різні теоретичні системи. Грамшанство є не лише теоретичним

джерелом постмарксизму, а і його ідеологічний підхід та концептуальна форма певною мірою закладені в теоретичну конструкцію постмарксизму. Неограмшіанська теорія артикуляції має прихований ефект зняття зовнішніх кордонів артикуляції, а постмарксистська концептуалізація поняття артикуляції є наслідком цього ефекту. Погляди А. Грамші на гегемонію як на процес артикуляції визначили нове бачення політичної лінгвістики, а постмарксистська дискурсивна політика є не чим іншим, як постструктуралістською обробкою грамшіанської лінгвістичної політики. Справді, А. Грамші завжди наголошував, що гегемонія – це приєднання ідеологічних елементів інших груп і що успішна політика є надзвичайно сумісною, здатною вбирати корисні елементи від чужих і несамостійних сил. Чжоу Фань слушно зазначає, що ця ідея А. Грамші в унікальній формі була включена Е. Лаклау та Ш. Муфф у постмарксистський дискурс [周凡 2008].

Ху Айлін пропонує включити до системи практичної філософії ідею гегемонії та стратегію позиційної війни. Китайський учений розглядає теоретичні витоки, цілі, теоретичні положення філософії практики А. Грамші, а також її вплив на Заході. Ця форма філософії практики дотримується підходів К. Маркса, оскільки в ній розглядаються взаємозв'язки між теорією і практикою як фундаментальне питання філософії, окрім того, стверджується, що функція філософії полягає не тільки в поясненні світу, а й, що більш важливо, його перетворенні [胡爱玲 2009]. Думки Ху Айліна суттєво вплинули на подальше вивчення китайськими вченими ідей А. Грамші щодо політики та теорії партії, а не тільки щодо зв'язку між філософією практики та марксистською філософією.

Професор Ян Хайфен⁹ зазначає, що А. Грамші був незгоден з рішенням Другого Інтернаціоналу щодо відокремлення філософії від політичної діяльності та наголошував на тісному зв'язку між філософією, політикою та економікою. Китайський філософ стверджує, що в доктрині італійського марксиста практична філософія є теоретичною основою, теорія держави та громадянського суспільства є теоретичним посередництвом для політизації практичної філософії, а теорія гегемонії – революційною стратегією періоду фордизму¹⁰. На думку Ян Хайфена, ідеї А. Грамші безпосередньо вплинули на розвиток західного марксизму, а неограмшіанство, яке виходить з теорії гегемонії А. Грамші, стало важливою частиною сучасної західної філософії. Загалом Ян Хайфен аналізує філософію А. Грамші у трьох аспектах: практична філософія, відносини між державою та громадянським суспільством, теорія гегемонії. Особливу увагу Ян Хайфен приділяє тим ідеям Г. В. Ф. Гегеля, Б. Кроче, К. Маркса, В. І. Леніна, які істотно вплинули на формування вчення А. Грамші. Ян Хайфен вважає, що А. Грамші творчо використав та розвинув ленінську теорію ідеології шляхом включення до неї політико-культурного виміру [仰海峰 2009].

Кан Сяогуан, Лю Шилін та Ван Цзінь у співавторстві аналізують відродження традиційної китайської культури на підставі теоретичних положень філософії А. Грамші. Китайські вчені описують практику соціалізації відродження китайської традиційної культури, а також аналізують легітимність, ідеологію, культурну гегемонію, “м'яку силу”, характеристики основних культурних типів та пов'язані з ними соціальні процеси. На основі структурного аналізу великого обсягу даних польових досліджень Кан Сяогуан, Лю Шилін та Ван Цзінь розглядають шість типів агентів соціалізації (уряд, ЗМІ, школа, громадські організації, громади, робоче оточення) у просуванні, пропаганді та відродженні традиційної китайської культури [康晓光 2010].

Теорія гегемонії А. Грамші в поєднанні з ідеями структуралізму, постструктуралізму, орієнталізму, фемінізму та інших напрямів думки вплинула на формування теорії літератури в Китаї. Сьогодні кількість монографій китайських учених про культурну гегемонію А. Грамші з погляду теорії літератури значно перевищує кількість досліджень того ж предмета з філософського чи марксистського теоретичного

погляду. Найважливішою тут є монографія Хе Лея¹¹, у якій докладно вивчається те, як теорія культурної гегемонії А. Грамші вплинула на культурні дослідження і як культурні дослідження привласнили або навіть перетворили ідеї А. Грамші, що насамперед стосується теорії культурної гегемонії. Особлива увага приділяється британським культурним дослідженням¹², Бірмінгемській школі¹³, С. Холлу¹⁴, пост-марксизму, постколоніальній теорії, Дж. Фіске¹⁵ у зв'язку з ідеями А. Грамші [和磊 2011]. Також тут важливо згадати роботу Чжоу Сінцзе, у якій аналізуються зміщення критики філософії А. Грамші та пов'язаний з цим поворот у культурних дослідженнях [周兴杰 2011].

Пань Сіхуа стверджує, що культурна гегемонія є ядром політичної думки та ідеології А. Грамші, який, власне, був зосереджений на встановленні взаємозв'язку між культурною гегемонією та легітимністю пролетаріату. По-перше, дослідниця спирається на етимологічні дослідження з метою оцінки китайської інтерпретації таких понять, як “гегемонія” та “органічний інтелектуал”, які мають вирішальне значення для розуміння філософії А. Грамші. По-друге, Пань Сіхуа порівнює ідеї А. Грамші про гегемонію з ідеями інших марксистів (переважно це стосується Д. Лукача). По-третє, з погляду практики дослідниця заглиблюється у вивчення сучасного впливу ідей А. Грамші про культурну гегемонію та партійне будівництво. Пань Сіхуа показує, що ідеї А. Грамші про досягнення та закріплення ефективності керівництва пролетарської партії шляхом постійної згоди та побудови органічної партії в *рівновазі руху* мають велике значення для формування культури пролетарської партії та будівництва партії. Результати дослідження Пань Сіхуа багато в чому вплинули на формування прикладних досліджень теорії А. Грамші в китайському контексті та вироблення оригінальних ідей щодо теорії гегемонії [潘西华 2012]. На думку Юе Чжоуліня, Пань Сіхуа є однією з найкомпетентніших китайських дослідників культурної гегемонії та політичної системи пролетаріату, чії роботи дали змогу грамшіанським дослідженням у Китаї зрівнятися з відповідними дослідженнями у світі [Lin Yuezhou 2022, 300].

Сунь Мін першим з китайських філософів-марксистів здійснив спробу системного аналізу розвитку теорії гегемонії А. Грамші від послідовників Л. Альтюссера та греко-французького філософа-марксиста Н. Пуланцаса (1936–1979) до неограмшіанства аргентинського постмарксиста Е. Лаклау та бельгійської політичної філософині Ш. Муфф. Детально характеризується кожна з цих теорій ідеологічної гегемонії, а також показано взаємозв'язок між ними. Сунь Мін стверджує, що дебати між словенським філософом С. Жижеком та американською філософінею Дж. Батлер про логіку гегемонії поглиблюють традиційне філософське дослідження універсального та окремого, необхідності та випадкового й підкреслюють непереборний розрив між універсальним та окремим у сучасній політиці. Сунь Мін доводить, що теорія гегемонії А. Грамші відкрила нову галузь політичних досліджень, зробивши “політику” фундаментальним поняттям політичної філософії, наголосивши на незалежному статусі політичної сфери та розвинувши марксистську концепцію політики [孙民 2012].

Є Хуейчжень на основі ідей А. Грамші про культурну гегемонію запропонував теорію “дискурсивної гегемонії ХЩДЯ” для здійснення політичними партіями обміну політичним дискурсом із громадськістю та для консолідації культурної гегемонії, виходячи з вимірів суб'єкта дискурсу (ХТО, 语主体 *yu zhuti*), змісту (ЩО, 内容 *neirong*), поля (ДЕ, 场域 *changyu*) та стратегії (ЯК, 策略 *celüe*) [叶惠珍 2016].

2.3. Теорія громадянського суспільства

Ще одним важливим напрямом досліджень у Китаї стає вивчення теорії громадянського суспільства А. Грамші, яке розуміється як: 1) сума “приватних” інститутів та організацій; 2) інтеграція громадянського суспільства, політичного суспільства та держави; 3) гармонізоване суспільство. Лі Дяньлай високо оцінює концепцію

громадянського суспільства А. Грамші та вважає, що вона долає недоліки колишніх підходів з *політичного* погляду (Арістотель) або з *економічного* (Г. В. Ф. Гегель, К. Маркс). Такий підхід встановлює нову теоретичну традицію інтерпретації та пояснення громадянського суспільства в культурному сенсі, що було найповніше розвинено представниками Франкфуртської школи раннього періоду та досягло безпрецедентного теоретичного синтезу в Ю. Габермаса. Сьогодні це мейнстрім теоретичних досліджень громадянського суспільства, у яких відбулося зміщення фокуса західних наукових праць у цій галузі у ХХ ст. [李佃来 2004].

Ян Пін, порівнюючи теорії громадянського суспільства Г. В. Ф. Гегеля, К. Маркса та А. Грамші, зазначає, що Гегель вперше відокремив громадянське суспільство від політичної держави і надав йому економічного змісту, а також визначив, що перше обмежене другим та приречене бути поглиненим другим через неминучі недоліки громадянського суспільства. К. Маркс включив до економічного базису громадянське суспільство і розглядав його як основу політичної держави, а людську емансипацію – як ефективний спосіб виходу за межі громадянського суспільства. На думку А. Грамші, громадянське суспільство має бути поставлене на рівень надбудови, оскільки політична держава має спиратися на неї, а також використовувати її силу підтримки легітимності та стабільності власного правління. Ян Пін вважає, що теорія громадянського суспільства, яка стала результатом роздумів А. Грамші про історію та сучасний йому розвиток західних капіталістичних країн, має важливе значення і для розуміння розвитку сучасного Китаю [杨平 2007].

На думку Ян Женьчжуна, дослідження А. Грамші не лише дали нове теоретичне обґрунтування поняття “громадянське суспільство”, а й відкрили новий шлях для розвитку західної соціальної теорії загалом [杨仁忠 2010]. Інший дослідник, Шань Тіпін, стверджує, що “громадянське суспільство” – це дуже важливе поняття, тому що воно виражає оригінальне мислення А. Грамші та має багатий підтекст, оскільки надає корисні та надихаючі ідеї для вивчення сучасних проблем громадянського суспільства. Шань Тіпін зазначає, що роздуми А. Грамші про громадянське суспільство – це всеосяжна та інноваційна теорія, яка ґрунтується на аналізі конкретної історичної ситуації, що включає положення практичної філософії К. Маркса, теорії партійного будівництва В. І. Леніна, теорії релігії Б. Кроче і навіть психоаналітичної теорії З. Фрейда [单提平 2010].

2.4. Теорія інтелектуалів

А. Грамші розрізняв, по-перше, традиційних інтелектуалів¹⁶ доіндустріального суспільства з гуманістичними ідеалами і, по-друге, органічних інтелектуалів сучасного капіталізму, які спираються на технології, інтегровані у виробництво, та формуються в процесі консолідації класу й поєднання розрізнених суспільних елементів у структуру.

Ян Хайфен вважає, що, об’єднавшись із суспільним виробництвом, органічні інтелектуали досягли інтеграції різних класів та верств і в такий спосіб сформували культурну гегемонію, необхідну для пролетарської революції [仰海峰 2006]. Го Мейні та Ху Айлін детально аналізують теорію інтелектуалів А. Грамші та зазначають, що інтелектуали мають історичну місію об’єднання теорії та практики у громадянському суспільстві, а також відіграють роль історичних суб’єктів як лідерів та організаторів процесу досягнення культурної гегемонії [魏美妮 2008; 胡爱玲 2009]. Пань Сіхуа та Юй Їфань стверджують, що ідеї А. Грамші про інтелектуалів мають важливе значення для ідейної роботи та партійного будівництва в умовах соціалістичної ринкової економіки [潘西华 2015; 余一凡 2016].

3. Попередні підсумки розвитку грамшіанських досліджень у Китаї

Спочатку наукові дослідження китайських філософів-марксистів були зосереджені на проблемі визначення ідейної належності А. Грамші до західного марксизму

або марксизму-ленінізму, до матеріалізму або ідеалізму. Потім, наприкінці 1980-х і в 1990-ті рр., почалося формування грамшівських досліджень у Китаї, у центрі уваги яких опинилася практична філософія італійського марксиста, а його концепції громадянського суспільства, культурної гегемонії та інші ідеї стали предметом обговорення в галузі філософії, політології, літературознавства, партійного будівництва тощо.

На початку XXI ст. стався справжній розквіт вивчення філософії А. Грамші в Китаї, що знайшло своє вираження у всебічних та спеціальних дослідженнях у різних наукових дисциплінах. Поступово в роботах китайських учених відбулося зміщення фокуса досліджень із вивчення взаємозв'язків між практичною філософією та марксистською філософією на політичну та партійну теорії А. Грамші.

Загалом серед китайських філософів-марксистів панівним став підхід до інтерпретації ідеології та теорії А. Грамші, у якому відбувається цілісне та всебічне поєднання теоретичного тексту з революційною практикою, унікальності теорії із сучасною специфікою, філософської думки з політичною доктриною, “Тюремних зошитів” з його ранніми записами, історії з реальністю. Водночас треба зазначити, що філософська спадщина А. Грамші досі недостатньо вивчена в Китаї, як порівняти з іншими представниками західного марксизму, що не в останню чергу пов'язано з незавершеним процесом перекладу праць італійського марксиста китайською мовою.

¹ Детально див.: [Lin Yuezhou 2022].

² 百花运动 *baihua yundong* – кампанія, яку провів Мао Цзедун у 1957 р. для посилення гласності та критики в КНР (назва походить від гасла “百花齐放, 百家争鸣”, “Нехай розквітають сто квітів, нехай суперничають сто шкіл”).

³ Сюй Чунвень 徐崇温 народився в 1930 р. в м. Усі провінції Цзянсу, спеціаліст із китайського марксизму та соціалістичної теорії, науковий співробітник Інституту філософії Академії суспільних наук КНР, почесний член Академії суспільних наук КНР.

⁴ Юй Уцзінь (俞吾金, 1948–2014) – уродженець м. Сяошань провінції Чжецзян, випускник філософського факультету Фуданського університету, у якому після закінчення став викладачем кафедри сучасної зарубіжної філософії, а потім у цьому ж університеті в різні роки обіймав посади заступника голови з наукових ступенів та голови факультету гуманітарних і соціальних наук, заступника директора Академічного комітету та директора Академічного комітету гуманітарних наук, директора Дослідницького центру зарубіжного марксизму та зарубіжної думки, директора Дослідницького центру сучасного зарубіжного марксизму (провідний науковий центр Міністерства освіти КНР).

⁵ Пань Сіхуа 潘西华 – доктор філософії, фахівчиня з історії західного марксизму, випускниця Шаньдунського педагогічного університету та Школи марксизму Китайського народного університету, з липня 2008 р. працює у відділі досліджень міжнародного комуністичного руху Інституту марксизму Академії суспільних наук КНР.

⁶ Тянь Шиган 田时纲 народився в Тяньцзіні в 1945 р., магістр філософії, науковий співробітник Інституту філософії Академії суспільних наук КНР, член Міжнародного товариства Грамші (International Gramsci Society, <http://www.internationalgramscisociety.org>), фахівець з історії італійської філософії.

⁷ Культурний імперіалізм (або культурний колоніалізм) включає в себе культурні аспекти імперіалізму. Слово “імперіалізм” часто означає практику, у якій соціальна сутність використовує культуру (мову, традиції, ритуали, політичні та економічні структури й спосіб життя) для створення та підтримання нерівних відносин між соціальними групами. Культурний імперіалізм часто використовує насильство як метод реалізації, а система переважно є частиною процесу легітимації завоювання. Культурний імперіалізм може набувати різних форм, як-от офіційна політика або воєнні дії, оскільки кожна з них посилює культурну гегемонію.

⁸ Позиційна війна (або пасивна революція) – це поступова модернізація через серію реформ та національних воєн (наприклад, буржуазні революції в Англії, Італії, Німеччині,

Австро-Угорщині). Це інтелектуальна та культурна боротьба, у процесі якої антикапіталістичні сили мають створити пролетарську культуру, цінності якої протистоятимуть культурній гегемонії буржуазії.

⁹ Ян Хайфен 仰海峰 народився в 1969 р. в Цяньшані провінції Аньхой, доктор філософії, професор, випускник філософського факультету Нанкінського університету (2002 р.), декан філософського факультету Пекінського університету, декан Школи марксизму, віцепрезидент відділу досліджень марксизму XXI століття Китайського товариства історії марксистської філософії.

¹⁰ У політичну науку термін ввів А. Грамші для опису практик, які застосовуються на автомобільних заводах Г. Форда (стандартизація, типізація та конвеєризація процесів виробництва, що приводять до підвищення продуктивності праці через її інтенсифікацію).

¹¹ Хе Лей 和磊 народився 1972 р. в м. Сінтай провінції Шаньдун, доктор літератури Шаньдунського педагогічного університету.

¹² Британські культурні дослідження поєднують марксистську теорію з ідеями та методами досліджень, запозиченими з різних джерел, зокрема літературної критики, лінгвістики, антропології та історії. Ця школа намагалася простежити домінування еліти над культурою в історичному контексті, критикувати соціальні наслідки цього панування і показати, що під гнітом еліти досі перебувають певні меншини та субкультури. Особливо гострої критики зазнали підтримка елітою високої культури та зневажливе ставлення до популярних, повсякденних форм культури, що практикуються меншинами.

¹³ Робота, проведена в Центрі сучасних культурних досліджень у Бірмінгемі в 1970-х рр., зробила британську школу провідною в галузі культурних досліджень.

¹⁴ Стюарт Холл (Stuart Hall, 1932–2014) – британський соціолог культури та масових комунікацій марксистського спрямування.

¹⁵ Джон Фіске (John Fiske, 1842–1901) – американський філософ, історик, культуролог.

¹⁶ А. Грамші виділяє соціальну групу інтелектуалів (*gli intellettuali*) з інших соціальних груп, навмисно закладаючи у своє поняття ширше значення, ніж те, що вкладалося в поняття “інтелігенція”, характерне для російської революційної традиції.

ЛІТЕРАТУРА

Dirlik A. The Predicament of Marxist Revolutionary Consciousness: Mao Zedong, Antonio Gramsci, and the Reformulation of Marxist Revolutionary Theory // **Modern China**. Vol. 5, No. 9. 1983.

Huang Heidi Yu. Gramsci and Cultural Hegemony in Post-Mao China // **Literature Compass**. Vol. 12, No. 8. 2015. DOI: <https://doi.org/10.1111/lic3.12241>

Lin Yuezhou. Two Decades of Gramscian Scholarship in China: A Critical Retrospection // **International Gramsci Journal**. Vol. 4, No. 4. 2022.

Liu Kang. Hegemony and Cultural Revolution // **New Literary History**. Vol. 5, No. 28. 1997. DOI: <http://dx.doi.org/10.1353/nlh.1997.0010>

Liu Xin. Gramsci's Presence in China // **Carte Italiane**. Vol. 2, No. 7. 2011.

Todd N. Ideological Superstructure in Gramsci and Mao Tse-Tung // **Journal of the History of Ideas**. Vol. 35, No. 1. 1974. DOI: <https://doi.org/10.2307/2708751>

包毅。列宁与葛兰西意识形态理论比较及其启示 // 理论探索, 2012, 第1期。

葛兰西。狱中札记, 人民出版社。北京, 1983。

葛兰西。等实践哲学。重庆, 1990。

葛兰西。葛兰西文选。北京, 1992。

葛兰西。现代君主论。上海, 2006。

葛兰西。葛兰西文选。北京, 2008a。

葛兰西。火与玫瑰。北京, 2008b。

葛兰西。狱中札记。郑州, 重庆, 2016。

虢美妮。论葛兰西的知识分子理论 // 云南社会科学, 2008, 第3期。

和磊。葛兰西与文化研究。北京, 2011。

何萍。论阿尔都塞对葛兰西哲学的批评—为纪念葛兰西逝世75周年而作 // 学习与探索, 2012, 第10期。

胡爱玲。意识形态领导权与知识分子。郑州, 2009。

康晓光, 刘诗林, 王瑾。阵地战: 关于中华文化复兴的葛兰西式分析。北京, 2010。

李佃来。葛兰西与当代市民社会理论传统 // 学术月刊。2004, 第1期。

- 梁树发。葛兰西的实践哲学体系——一种关于葛兰西的马克思主义观的新的观察视角 // 浙江学刊, 2004, 第5期。
- 隆巴尔多—拉第斯。葛兰西的生平, 世界知识出版社。北京, 1957。
- 毛韵泽。葛兰西—政治家囚徒和理论家。北京, 1987。
- 潘西华。葛兰西和毛泽东有关党建思想的比较研究 // 毛泽东邓小平理论研究, 2009, 第3期。
- 潘西华。葛兰西文化领导权思想研究。北京, 2012。
- 潘西华。在持续的“同意”中实现并巩固无产阶级政党文化领导权的“有效性”——葛兰西党建思想对信息化时代党群关系的启示 // 江西师范大学学报: 哲学社会科学版, 2015, 第5期。
- 琼斯。导读葛兰西。重庆, 2014。
- 单提平。葛兰西的市民社会思想及当代意义 // 山东大学学报(哲学社会科学版), 2010, 第3期。
- 孙民。政治哲学视阈中的“意识形态领导权”——从葛兰西到拉克劳、墨菲。北京, 2012。
- 孙晶。葛兰西的文化霸权理论及其质疑 // 马克思主义与现实, 2001, 第1期。
- 孙晶。葛兰西的文化领导权思想 // 马克思主义研究, 2002, 期3期, 页88–96。
- 孙宜晓。葛兰西历史主义思想研究。合肥, 2013。
- 田时纲。简论葛兰西的领导权理论 // 哲学研究, 2001, 第5期。
- 田时纲。“egemonia”是“领导权”还是“霸权”——葛兰西政治理论的核心范畴 // 教学与研究, 2007, 第8期。
- 王凤才。葛兰西国家概念的政治伦理学诠释 // 学习与探索, 2012, 第10期。
- 徐崇温。葛兰西的实践哲学与马克思的哲学世界观 // 中国社会科学, 1996, 第3期。
- 仰海峰。葛兰西论知识分子与霸权的建构 // 吉林大学社会科学学报, 2006, 第6期。
- 仰海峰。实践哲学与霸权——当代语境中葛兰西哲学。北京, 2009。
- 叶惠珍。葛兰西文化领导权思想及其话语路径研究。北京, 2016。
- 杨平。葛兰西的市民社会理论述评 // 西北师大学报: 社会科学版, 2007, 第5期。
- 杨仁忠。葛兰西市民社会观念的文化转向及其理论意义 // 理论探讨, 2010, 第1期。
- 俞吾金。意识形态论。上海, 1993。
- 余一凡。葛兰西有机知识分子概念新探 // 理论月刊, 2016, 第2期。
- 展江。“霸权”、“领导权”抑或其他?——葛兰西 hegemony 概念与汉译探讨 // 国际新闻界, 2011, 第11期。
- 周兴杰。其他题名信息: 葛兰西与文化研究转向。北京, 2011。

REFERENCES

- Dirlik A. (1983), “The Predicament of Marxist Revolutionary Consciousness: Mao Zedong, Antonio Gramsci, and the Reformulation of Marxist Revolutionary Theory”, *Modern China*, Vol. 5, No. 9, pp. 182–211.
- Huang Heidi Yu (2015), “Gramsci and Cultural Hegemony in Post-Mao China”, *Literature Compass*, Vol. 12, No. 8, pp. 404–413. DOI: <https://doi.org/10.1111/lic3.12241>
- Lin Yuezhou (2022), “Two Decades of Gramscian Scholarship in China: A Critical Retrospection”, *International Gramsci Journal*, Vol. 4, No. 4, pp. 296–319.
- Liu Kang (1997), “Hegemony and Cultural Revolution”, *New Literary History*, Vol. 5, No. 28, pp. 69–86. DOI: <http://dx.doi.org/10.1353/nlh.1997.0010>
- Liu Xin (2011), “Gramsci’s Presence in China”, *Carte Italiane*, Vol. 2, No. 7, pp. 69–80.
- Todd N. (1974), “Ideological Superstructure in Gramsci and Mao Tse-Tung”, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 35, No. 1, pp. 148–56. DOI: <https://doi.org/10.2307/2708751>
- Bao Yi (2012), “Liening yu Gelanxi yishi xingtai lilun bijiao ji qi qishi”, *Lilun tansuo*, Issue 1, pp. 41–44. (In Chinese).
- Gelanxi (1983), *Yu zhong zhaji*, Renmin chubanshe, Beijing. (In Chinese).
- Gelanxi (1990), *Deng shijian zhexue*, Chongqing chubanshe, Chongqing. (In Chinese).
- Gelanxi (1992), *Gelanxi wenxuan*, Beijing. (In Chinese).
- Gelanxi (2006), *Xiandai junzhu lun*, Shanghai renmin chubanshe, Shanghai. (In Chinese).
- Gelanxi (2008a), *Gelanxi wenxuan*, Renmin chubanshe, Beijing. (In Chinese).
- Gelanxi (2008b), *Huo yu meigui*, Renmin chubanshe, Beijing. (In Chinese).
- Gelanxi (2016), *Yu zhong zhaji*, Henan daxue chubanshe, Chongqing chubanshe, Zhengzhou, Chongqing. (In Chinese).

- Guo Meini (2008), “Lun Gelanxi de zhishi fenzi lilun”, *Yunnan shehui kexue*, Issue 3, pp. 45–48. (In Chinese).
- He Lei (2011), *Gelanxi yu wenhua yanjiu*, Zhongguo shehui kexue chubanshe, Beijing. (In Chinese).
- He Ping (2012), “Lun a’er du sai dui Gelanxi zhexue de piping—wei jinian Gelanxi shishi 75 zhounian er zuo”, *Xuexi yu tansuo*, Issue 10, pp. 8–15. (In Chinese).
- Hu Ailing (2009), *Yishi xingtai lingdao quan yu zhishi fenzi*, Henan renmin chubanshe, Zhengzhou. (In Chinese).
- Kang Xiaoguang, Liu Shilin, Wang Jin (2010), *Zhendi zhan: Guanyu zhonghua wenhua fuxing de Gelanxi shi fenxi*, Shehui kexue wenxian chubanshe, Beijing. (In Chinese).
- Li Dianlai (2004), “Gelanxi yu dangdai shimin shehui lilun chuantong”, *Xueshu yuekan*, Issue 1, pp. 51–59. (In Chinese).
- Liang Shufa (2004), “Gelanxi de shijian zhexue tixi—zhong guanyu Gelanxi de makesi zhuyi guan de xin de guancha shijiao”, *Zhejiang xuekan*, Issue 5, pp. 5–12. (In Chinese).
- Long ba’er duo—Ladisi (1957), *Gelanxi de shengping*, Shijie zhishi chubanshe, Beijing. (In Chinese).
- Mao Yunze (1987), *Gelanxi—zhengzhi jia qiutu he lilunjia*, Qiushi chubanshe, Beijing. (In Chinese).
- Pan Xihua (2009), “Gelanxi he Mao Zedong youguan dangjian sixiang de bijiao yanjiu”, *Mao Zedong Deng Xiaoping lilun yanjiu*, Issue 3, pp. 81–85. (In Chinese).
- Pan Xihua (2012), *Gelanxi wenhua lingdao quan sixiang yanjiu*, Shehui kexue wenxian chubanshe, Beijing. (In Chinese).
- Pan Xihua (2015), “Zai chixu de ‘tongyi’ zhong shixian bing gonggu wuchan jieji zhengdang wenhua lingdao quan de ‘youxiao xing’—Gelanxi dangjian sixiang dui xinxi hua shidai dang qun guanxi de qishi”, *Jiangxi shifan daxue xuebao: Zhexue shehui kexueban*, Issue 5, pp. 10–14. (In Chinese).
- Qiong Si (2014), *Daodu Gelanxi*, Chongqing daxue chubanshe, Chongqing. (In Chinese).
- Dan Tiping (2010), “Gelanxi de shimin shehui sixiang ji dangdai yiyi”, *Shandong daxue xuebao (zhexue shehui kexue ban)*, Issue 3, pp. 103–108. (In Chinese).
- Sun Min (2012), *Zhengzhi zhexue shi yu zhong de “yishi xingtai lingdao quan”——cong Gelanxi dao lakelao*, Mo fei, Renmin chubanshe, Beijing. (In Chinese).
- Sun Jing (2001), “Gelanxi de wenhua baquan lilun ji qi zhiyi”, *Makesi zhuyi yu xianshi*, Issue 1, pp. 80–88. (In Chinese).
- Sun Jing (2002), “Gelanxi de wenhua lingdao quan sixiang”, *Makesi zhuyi yanjiu*, Issue 3, pp. 88–96. (In Chinese).
- Sun Yixiao (2013), *Gelanxi lishi zhuyi sixiang yanjiu*, Hefei gongye daxue chubanshe, Hefei. (In Chinese).
- Tian Shigang (2001), “Jianlun Gelanxi de lingdao quan lilun”, *Zhexue yanjiu*, Issue 5, pp. 19–22. (In Chinese).
- Tian Shigang (2007), “‘Gegemonia’ shi ‘lingdao quan’ haishi ‘baquan’——Gelanxi zhengzhi lilun de hexin fanchou”, *Jiaoxue yu yanjiu*, Issue 8, pp. 84–87. (In Chinese).
- Wang Fengcai (2012), “Gelanxi guojia gainian de zhengzhi lunli xue quanshi”, *Xuexi yu tansuo*, Issue 10, pp. 1–7. (In Chinese).
- Xu Chongwen (1996), “Gelanxi de shijian zhexue yu makesi de zhexue shijieguan”, *Zhongguo shehui kexue*, Issue 3, pp. 126–139. (In Chinese).
- Yang Haifeng (2006), “Gelanxi lun zhishi fenzi yu baquan de jiangou”, *Jilin daxue shehui kexue xuebao*, Issue 6, pp. 88–95. (In Chinese).
- Yang haifeng (2009), *Shijian zhexue yu baquan—dangdai yu jing zhong ge lanxi zhexue*, Beijing daxue chubanshe, Beijing. (In Chinese).
- Ye Huizhen (2016), *Gelanxi wenhua lingdao quan sixiang ji qi huayu lujing yanjiu*, Shehui kexue wenxian chubanshe, Beijing. (In Chinese).
- Yang Ping (2007), “Gelanxi de shimin shehui lilun shuping”, *Xibe shida xuebao: Shehui kexue ban*, Issue 5, pp. 23–27. (In Chinese).
- Yang Renzhong (2010), “Gelanxi shimin shehui guannian de wenhua zhuanxiang ji qi lilun yiyi”, *Lilun tantao*, Issue 1, pp. 36–39. (In Chinese).
- Yu Wujin (1993), *Yishi xingtai lun*, Shanghai renmin chubanshe, Shanghai. (In Chinese).

Yu Yifan (2016), “Gelanxi youji zhishi fenzi gainian xin tan”, *Lilun yuekan*, Issue 2, pp. 25–29. (In Chinese).

Zhan Jiang (2011), “‘Baquan’, ‘lingdao quan’ yihuo qita?—Gelanxi hegemony gainian yu han yi tantao”, *Guoji xinwenjie*, Issue 11, pp. 6–12. (In Chinese).

Zhou Xingjie (2011), *Qita timing xinxi: Gelanxi yu wenhua yanjiu zhuanxiang*, Zhongguo shehui kexue chubanshe, Beijing. (In Chinese).

В. О. Кіктенко

Історія та сучасні тенденції вивчення філософії А. Грамші в Китаї

У роботі розглянута рецепція політичної філософії італійського марксиста Антоніо Грамші китайськими вченими. Показано, що протягом 1950-х – 1990-х рр. відбувалося формування сприйняття філософії А. Грамші в Китаї в контексті вивчення західного марксизму. Зазначено, що в другій половині 1980-х та в 1990-х рр. китайські філософи розпочали більш глибоке вивчення західного марксизму загалом і теоретичної спадщини А. Грамші зокрема й почалося формування грамшіанських досліджень у Китаї, у центрі уваги яких опинилася практична філософія італійського марксиста, а його концепції громадянського суспільства, культурної гегемонії та інші ідеї стали предметом обговорення в галузі філософії, політології, літературознавства, партійного будівництва тощо. Показано, що перший серйозний внесок у критичне вивчення спадщини італійського філософа було зроблено Сюй Чунвенем, а завдяки роботам Юй Уцзіня в широкий обіг серед китайських марксистських філософів були введені такі грамшіанські терміни, як “культурна гегемонія”, “громадянське суспільство” та “органічний інтелектуал”. Визначено суттєві зміни у вивченні філософії А. Грамші в Китаї, які відбулися на початку ХХІ ст., що було насамперед обумовлено появою нових перекладів китайською мовою праць італійського філософа. Також у цей час сформувалися й головні напрямки грамшіанських досліджень у Китаї: *проблема ідейної належності А. Грамші* (Пань Сіхуа, Бао Ї, Хе Пінь, Ван Фенцай), *теорія гегемонії* (Тянь Шиган, Чжань Цзянь, Пен Гуйбін, Сунь Цзін, Лян Шуфа, Чжоу Фань, Ху Айлін, Ян Хайфен, Кан Сяогуан, Лю Шилінь, Ван Цзін, Хе Лей, Чжоу Сінцзе, Пань Сіхуа, Сунь Мінь, Є Хуейчжень), *теорія громадянського суспільства* (Лі Дяньлай, Ян Пінь, Ян Женьчжун, Шань Тіпін), *теорія інтелектуалів* (Ян Хайфен, Го Мейні, Ху Айлін, Пань Сіхуа, Юй Іфань). Підкреслено, що теорія гегемонії А. Грамші в поєднанні з ідеями структуралізму, постструктуралізму, орієнталізму, фемінізму та інших напрямів думки вплинула на формування теорії літератури в Китаї. Вивчено різнобічні роботи в різних наукових дисциплінах, які представляють сучасні грамшіанські дослідження в Китаї.

Ключові слова: А. Грамші, філософія, Китай, марксизм, грамшіанські дослідження, гегемонія, громадянське суспільство, інтелектуали

Стаття надійшла до редакції 2.07.2022